

NİMETA İLE STEFAN...

"Sevdalinka, ırkçılığa, din ayrımcılığına karşı bir kitap" diyor Ayşe Kulin.

Din ayrımcılığı, ırkçılık ve siyasi hırsların yol açtığı Bosna savaşının romanı...

■ 2. SAYFADA

AKMAR PASAJI

Akmar Pasajı Kadıköy'ün kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış kişileri barındıran bir mekân. Alt kat daha uçuk, daha "metal". Üst kat ise klasik görünümde bir çarşı.

■ 8. SAYFADA

TALEP ÇOK, YER YOK!

Bakırköy'deki Şefkat Evi'nde 60 yaşlı kalıyor. Ancak Şefkat Evi çevredeki yaşlıları da unutmuyor. Altı görevli Bakırköylü yaşlılara sağlık hizmeti veriyor.

■ 18. SAYFADA

NAZIM'IN GİZLİ ÇEVİRMENİ

Münevver Andaç'ı hep Nâzım'ın uzaklardaki sevgilisi olarak tanıdık. Aslında o, Türkiye'nin en ünlü üç yazarının, Nâzım Hikmet, Yaşar Kemal ve Orhan Pamuk'un çevirmeniydi. Ölümünden önce Güzin Dino ile birlikte gözden geçirip yeniden çevirdikleri Nâzım Hikmet şiirleri Fransa'da yayımlandı.

ZEYNEP BAYRAMOĞLU / İPEK ÇALIŞLAR

Münevver Andaç'ı geçen yıl 16 Mayıs günü yitirmiştik. Ölümünden yaklaşık bir yıl sonra Güzin Dino ile birlikte hazırladığı Nâzım Hikmet antolojisi Fransa'da yayımlandı. Güzin Dino, kitabın hazırlanış serüveni üzerine sorularımızı yanıtladı.

Münevver Andaç'la birlikte hazırladığınız Nâzım Hikmet Antolojisi Fransa'nın öndegelen yayınevlerinden Gallimard tarafından yayımlandı. Nasıl başlamıştı bu kitap çalışması?

Gallimard önemli bir yayınevi. Münevver'in çevirisi olan Yaşar Kemaller de hep Gallimard'dan çıkmıştı. Yani Münevver ne teklif etse kabul ediyorlardı. Abidin de Münevver'e demişti ki, "Niye Gallimard'la bir Nâzım kitabı çıkartmıyorsun?" Öyle başladı bu kitap çalışması.

Ne zaman hazırladınız Antolojiyi?

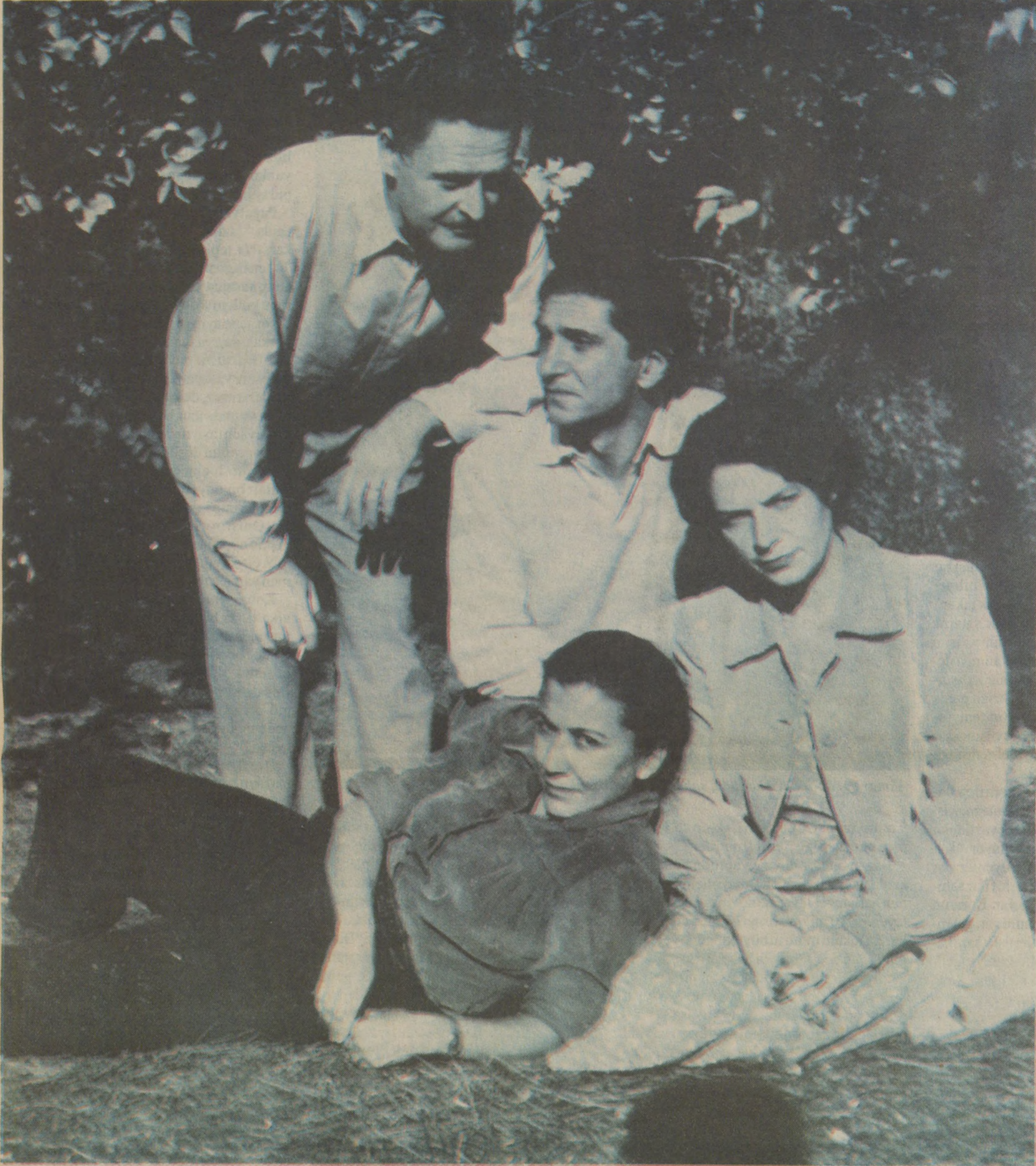
1997'nin sonuydu. Gallimard, Münevver'in teklifini olumlu karşılayıp bir Nâzım Hikmet antolojisi ısmarladı.

Münevver de "Seninle yapalım bu kitabı" deyince, aman abartma ben daha Nâzım Hikmet'le ilgili birşey yazamam diye itiraz etmişim. Münevver benim bu konuda yetkin olduğumu düşünüyordu. 10 sene kadar Paris Üniversitesi Doğu dilleri Kürsüsü'nde Türk edebiyatı dersi vermişim. Programımda Nâzım Hikmet de vardı. Talebe olmayanların bile gelip izlediği ders saatlerinde şiirler okurduk, çevirileri eleştirirdik. Oturduk. Bir plan yaptık. 500 sayfa istedik ama vermediler. Çünkü bir şiir serisi içinde yayımlamaya karar vermişlerdi. "Bu bir koleksiyon" deyip karşı çıktılar. Bunun üzerine birçok şeyi dışarda bırakmak zorunda kaldık. Benim çevirdiğim şiirler ve Münevver'in çevirdiği, Memleketimden İnsan Manzaraları'ndan büyük bir bölüm aldık. Münevver'le yaptığımız kitap yeni tercümelemlerden oluşmuyor aslında.

Nâzım'ın aşağı yukarı bütün şiirleri, sekiz onu müstesna çevrilmiştir Fransızcaya. Biz Münevver'le mevcut çevirileri topladık. Kendi seçimimizle yeni bir düzenleme hazırladık.

Devamı 10-13. sayfada

16.5.99

Nâzım Hikmet, Abidin Dino, Münevver Andaç ve Güzin Dino. Nâzım hapisten çıktıktan altı gün sonra... Dino'ların Caddebostan'daki yazlıklarından bir anı.

Nâzım Hikmet ve Münevver Andaç 20. yüzyılın belki de en dokunaklı aşk öyküsünün taraflarıydı. Türkiye'de kuvvetli esen faşizm rüzgârıyla ayrı ülkelerde yaşamaya mahkûm edildiler. Nâzım Hikmet'i çevirileriyle dünyaya tanıtan ise Münevver Andaç'tı. Yıllarca unutulmuş bu gerçeği yakın arkadaşı Güzin Dino anlatıyor. Münevver Andaç 16 Mayıs 1998'de aramızdan ayrılmıştı.

Fotoğraf: İLHAN ARAKON

Çeviriler sahibine kavuştu...

1. Sayfanın devamı

Münevver'in, benim ve Dobjynsky'nin gözden geçirip değiştirdiği çeviriler içinden bir seçme yaptık. Öyle olunca büyük destansal şiirleri dışarda bırakmak zorunda kaldık. Dobjynski'nin düzelttiğini sandığı şiirleri tekrar eski haline getirdik. Ya da daha yenileştirdik.

Dobjynsky Nâzım Hikmet'in çevirmeni

mi oluyor?

Bu çeviriler konusunda küçük bir facia yaşandı aslında. Münevver daha Türkiye'den kaçmadan Nâzım'ın şiirlerini çevirip çevirip Paris'teki editörüne "Éditeurs Français Renais"ye gönderiyordu. Onlar da nedense aynı zamanda arkadaşımız da olan Polonyalı bir şaire, Dobjynski'ye veriyorlardı bu çevirileri bir gözden geçirsin diye. Dobjynsky nedense, çevirileri kendince tekrar elden geçiriyor ve Münevver'den hiç söz etmeden çevirmeni olarak

imza atıyordu. Oysa Dobjynsky tek kelime Türkçe bilmeyen birisi, nasıl bu çevirileri yapabilir? Ama hiçbirimiz buna aldırış etmiyorduk, olaya yeter ki Nâzım'ın şiirleri basılsın diye bakıyorduk.

Münevver Hanım bu durumu nasıl kabullendi?

Münevver o zamanlar müdahale edebilecek bir durumda değil. Evinin önünde polis, çocuk bir yaşında. Oğlu 12'sine gelene kadar böyle yaşamışlardı İstanbul'da. Sadece şiirler

Paris'e vardı mı acaba diye merak ediyor ve şiirleri muntazam göndermekle yetiniyordu. Oysa şiirler burada yayımlanıyordu. Hem de bir başka imzayla, yani Dobjynsky'nin imzasıyla. Düşünsenize Dobjynsky Türkçe bilmiyor. Nasıl çevirebilirdi ki bu şiirleri. Gerçi şu var... Prag'a falan gittiğinde Nâzım'la tanışmış, oturmuşlar bir iki kez Nâzım'ın ona okuduğu şiirlerden bir ikisini Nâzım'ın yardımıyla çevirmişlerdi.

Paris'e geldiği zaman Münevver pür hiddet

gitti yayınevine. Rezalet falan diyerek. Müthiş bir soğuk hava esti. Ama Dobjynsky ile de ahbaptık. O da hafif küstü. Ancak hiç bu lafi bir daha ağzımıza almadık.

Münevver Andaç Avrupa'ya geldikten sonra da şiir çevirilerini sürdürmüştü müydü?

Münevver Türkiye'den kaçıp Avrupa'ya geldikten sonra da Nâzım'ın şiirlerini çevirmeyi sürdürmüştü. Çünkü buna hiçbir mani yoktu. O Nâzım Hikmet'in şiirlerine ve şair kişiliğine karşı hiçbir tavır almadı.

Nerede yaptınız çalışmaları?

Paris'te bizim evde çalıştık. Münevver bize çok yakında, bir sokak ötede küçük bir stüdyoda kalıyordu. Asıl evi orası değil. Göz ameliyatı için gelmişti, fakat uzun süre kaldı. Saat iki buçuktan, yedi buçuğa kadar her gün çalışıyorduk. Bir ayda bitirdik. Mucize. Ama nasıl bir çalışma! Tartışıyorduk. Çok olumlu bir çalışma idi. İkimiz de çok memnun kaldık çalışma tarzımızdan. Üstelik de Nâzım olduğu için çalışma konusu, müthiş bir coşkuyla çalışıyorduk.

Ayrıldığımız zaman adeta sarhoş gibi oluyorduk. Zaten Nâzım'ın şiirleri beni sarhoş ediyor. Birtakım başka sıkıntılarım vardı o sıralar, ilaç gibi gelmişti Nâzım.

Çeviriler yıllar sonra gerçek sahibini bulmuş oldu...

Antolojilerde hep Dobjynsky ismiyle çıkmıştı bu tercüme. Ama şimdi hepsi geri alındı. Münevver'in eski yaptıkları da yeniden çevrilmiş oldu. Dobjynsky tabii hiçbir şey diyemeyecek. Bunlar hep yeni tercüme. Münevver, biraz savaşıdır. "Desin bakalım" diyordu. Zaten birşey yapmaz, öyle bir adam değil. Zannediyorum ki çok iyi oldu. Yanlışlar vardı. Söylemediği şeyleri söyletmişti Nâzım'a.

Kitabın bir de sizin tarafınızdan yazılmış sonsözü var...

Evet, kitap Nâzım kimdir diye benim bir sonsözümle çıktı. Gallimard basınca bambaşka bir çevreye de hitap edecek, sadece solcular, sade Nâzım meraklılarına değil. Dehşet bir sonsöz değil, ama Nâzım serüvenini topluyor. Kitapta bir de Fransa'nın en ünlü yazarlarından ve Nâzım Hikmet'in dostlarından biri olan Claude Roy'un önsözü yer alıyor. Claude Roy da ne yazık ki kitabın yayımlanmasından önce aramızdan ayrıldı.

Birlikte hazırladığınız bu antoloji Fransız okuru tarafından nasıl karşılandı?

Hemen her kitapçıda rastlıyorum. Oldukça büyük ilgi gördüğünü düşünüyorum. Kitap 420 sayfa. Adı "Nâzım Hikmet - Karanlığa Kar Yağıyor ve Diğer Şiirler". (Nâzım Hikmet - Il neige dans la nuit et autres poèmes)

Münevver Hanım'ın bir ömür boyu peşini bırakmayan çevirmenlik tutkusuna gelirsek...

Münevver'in acil para kazanmaya ihtiyacı vardı. Ben de o sırada Fransızca'ya Yaşar Kemal'in İnce Memet ve Orta Direk'ini çevirmiştim. Gallimard Yayınevi bütün kitaplarını çevirtmek istiyordu, böylece bu işi Münevver üzerine aldı. Bir de Adalet Bakanlığı'ndan yeminli tercüman olmamı istediler, ancak benim vaktim yoktu, bu-

Yaşar Kemal'i dünyaya o tanıttı.

nu da ona devrettim. Yaptığı çeviriler çok sağlam çevirilerdi. Yaşar Kemal'i çevirmek bir derttir, halk dilinden kimsenin bilmediği kelimeleri bulur çıkarır. Münevver, Yaşar'ın 16 kitabını çevirdi, birçok ödülle aldı. Sonra Orhan Pamuk çevirilerine başladı. Sanırım 4 tane oldu.

Münevver Andaç'la ilk karşılaşmanız nasıl oldu?

1950 yılında Nâzım'ın hapisten çıkışının beşinci günü Çiftelavuzlar'daki evimize geldiler, kendisiyle ilk karşılaşmamız böyle oldu. Daha sonra yine birkaç kere görüştük, ama asıl dostluğumuz

Paris'e geldikten sonra başladı.

Paris yıllarına geçmeden... Münevver Andaç'ın Polonya'ya kaçışı nasıl gerçekleşti?

Nâzım Rusya'ya kaçtıktan sonra, Münevver oğlu Mehmet'le İstanbul'da kaldı ve oniki yıl boyunca kapısında dört polis nöbet bekledi. Nereye gitseler polisler de arkalarından geliyordu. Nasıl olsa bu adam bir gün oğlunu görmek isteyecektir diye düşünüyorlardı. Münevver pasaport alabilmek için Ankara'ya bakanlarla konuşmaya gitti ama olmadı. Sonunda Nâzım İtalyan arkadaşlarının yardımıyla onları Polonya'ya kaçırttı. Yalova'ya tatile gittiklerinde, bir gün evden deniz motoruyla gezmeye gidiyoruz diye çıkıyorlar. Motor kıyıda bir iki tur attıktan sonra denize açılıyor, Yunanistan açıklarında kayalara çarpıyor, Yunanlılar Münevver'i ve Mehmet'i denizden topluyorlar, ancak bir süre Atina'da kaldıktan sonra Polonya'ya gelebiliyorlar. Polonya'da Münevver çok saygı görüyor, kendisine hemen Varşova Üniversitesi'nin Türkoloji bölümünde hocalık veriliyor.

Polonya'dan sonra Paris'e geçişi...

Paris'e gelişi biraz sancılı olmuştu. Çünkü Polonya'da yaşamaktaydı. Münevver 68'den sonra geldi Paris'e. Münevver'in lafi öylesine eve kadar girmişti ki şahsen bir dostluğumuz gelişmemişken de o hayatımızdaydı. Sanki 40 yıllık bir dost gibi karşıladık onu geldiğinde. Başlangıçta biraz şaşkın bir haldeydi. Çok kötüydü. Oğlunun da gelmesi gerekiyordu. 16-17 yaşındaydı. En zor yaşlar.. İş konusunda elimizden geleni yaptık, çeviriler falan bulduk. Evvela maddi hayatını düzenledi. Sık sık bize geliyordu, sohbet ediyorduk. Önce normal bir ahbablık tesis edilmişti. Hiçbir zaman kişisel konularını anlatan bir kadın değildi. Abidin'i çok sevdi. Mehmet de öyle. Abidin onu benden çok tanıyordu. Nurullah Berk'in karısı olduğu dönemden.

Paris'te oturma izni için yaptığı bir evlilikten söz edilir...

Bir arkadaşının tanıdığı çok yaşlı yalnız bir Beyaz Rus'la Mösyo Volkof'la ile onun aracılığı üzerine bir evlilik yaptı. Çünkü Polonya pasaportuyla Fransa'da yaşamak kolay değildi. Mösyo Volkof'un yaşı epeyce ilerlemişti. Paris'te kalabilmesi ancak böyle sağlam bir statüye geçmesiyle mümkün olabilirdi. Böylece oğlunu da getirebilirdi. Evliliğin bunun ötesinde bir başka cephesi ise yoktu. Ölmeden önce uzun bir süre felçli kaldı ve hastanede yattı. Münevver de onunla meşgul oluyordu. İyi bir insandı peder vaziyetinde...ve evlendiklerinden iki yıl sonra öldü.

Daha sonra Bulvar Raspail'a taşındılar. Oranın özelli-

Orhan Pamuk: O kadar akıllıydı ki, ondan korkardım...

Münevver Hanım benim hayatta tanıdığım en akıllı kadınlardan biriydi. O kadar akıllıydı ki ondan korkardım. Yazarlar, kitaplarını çok yakından okuyan akıllı okurlardan korkarlar. 1984 yılında, otuz iki yaşımdayken, Fransa'daki Gallimard Yayınevi'nden bir mektup aldım, Sessiz Ev'i yayımlamak istiyorlardı. Dünyanın en iyi yayınevlerinden biri Gallimard'a beni o zamanlar tanışmadığım iki kadının Yaşar Kemal'in eşi Tilda Kemal ile Nâzım Hikmet'in eşi Münevver Andaç'ın tavsiye ettiği bir yıl sonra öğrendim.

1986'da, Amerika'dan İstanbul'a dönerken, Paris'te Münevver Hanım'la tanıştım. Raspail Bulvarı üzerindeki apartman dairesindeki o ilk buluşmamız, daha sonrakilere gibi birbirine benzer. Önce hep Münevver Hanım'ın çevirmekte olduğu kitabımın sorunlarından söz ederdik. "Şununla ne demek istediniz?" gibi sorular sorardı. Sessiz Ev'de içinde kefalların gezindiği bostan kuyusu nasıl bir kuyuydu, Kara Kitap'taki kenar mahalledeki eski devrimcinin evini anlatırken birinci kat derken zemin katı mı kastetmiştim, onun üstünü mü, hatırlamaya çalışırdım. Benim biraz kızarıp bozduğum, onun da kaşlarını çatıp sorularına cevap aradığı ilk fasıldan sonra benim asıl hoşuma giden şeyi yapar, kitaplardan, filmlerden bahsederdik. Kitapları, filmleri gerçek bir ikinci hayata çevirebilmiş mutlu kişilerdendi. Sonra bazen onun sorması üzerine Türkiye'den ve o sırada gidip gelmekte olduğum Amerika'dan bahsederdim. Münevver Hanım yeni yazarları, yeni kitapları, bu türden yeni heyecanları ve konuları merak eder, ben de seerek onları anlatırdım. O zaman

bir-iki kere bana hatıralarından, Polonya'dan ya da İstanbul'dan söz etmişti.

Münevver Hanım'ın geçmişini, onun için yazılan şiirleri, hakkında anlatılanların bazılarını kitaplardan, sağdan soldan işittiklerimden biliyordum, ama bu konuları onunla bir kere bile konuşmadık.

Bana çeviri sırasında beliren soruları sıraladığı uzun mektuplar yollardı. Bazen günlerce bu soruları cevaplardım. Çok güzel, kararlı, zeki ve ne yaptığını

"Münevver Hanım çok güzel, kararlı, zeki bir insandı."

çok iyi bilen biriydi. Kendimi onun yanında çok acemi ve toy hisseder, bu yüzden de olduğumdan daha beceriksiz davranırdım. Paris'teyken birlikte gittiğimiz kahvelerde lokantalarda Münevver Hanım'ın keyifli olduğunu hatırlıyorum. Paris'e her gelişimde gittiğim Gallimard Yayınevi'nde kiminle ne konuşacağımı bazen bana söyler, gerekli gereksiz endişelendiğimi görünce gülümserdi. "Merak etmeyin Orhan Bey, merak etmeyin..."

ğii aile apartmanı gibi olmasıydı; ressam Mübin Orhon ve Komet ile Sinan Bıçakçı da orada oturuyorlardı. Mehmet'in geniş bir arkadaş çevresi vardı. Raspail'deki ev küçük geldi ve Montrouge'a taşındılar. Bir ara Mehmet Brötanya'ya gitti, sonra Fransa'nın güneyinde Ménerbes köyünde iki katlı bir bağ evi tutular ve oraya yerleştiler.

Nasıl bir kişilik yapısına sahipti?

Öncelikle çok güzel bir hanımdı. İstanbul'da hukuk eğitimi görmüştü. Annesi Fran-

sızdı, Fransız dilini çok iyi kullanmasına karşın Münevver'e Fransızlık değil de Boğaziçi hanımefendiliği yakışıyordu. İstanbullu bir Boğaziçi hanımefendisiydi o. Çok cesur bir insandı, yalıdan çıkıp da 12 yıl Kuşdili'nde polislerin önünde nöbet tuttuğu evde oturmak, dile kolay... Çok çalışkandı, dinlenmek nedir bilmezdi, gece gündüz daktilonun başında hep çalıştı. Nâzım'la ilgili konuşmak için bütün dünya ayağına geliyordu, ama hiçbirisiyle görüşmeyi kabul etmedi.

İKİ MEKTUP

Müneverden mektup aldım, diyor ki anlat bana doğduğum şehri Nâzım, Sofyadan pek küçükken çıkmışım Amma Bulgarca bilmişim Sofya nasıl şehir? Dinlerdim anamdan Sofya ufacıkmiş büyümüştür düşün

kırkbir sene geçmiş

bir "Park Boris" varmış o zaman dadım sabahları götürmüş beni Sofya'nın en büyük parkı olacak orada resimlerim çekilmiş, durur. Bol güneşli, bol gölgeli bir park. Git orda otur. Belki rastlarsın önünde oynadığım sıraya ama sıralar kırk yıl dayanmaz ya onlar da çürüyüp değiştirilmiştir. En iyisi ağaçlar ağaçlar anılardan uzun yaşar. Git orda en yaşlı kestanenin altında otur bir gün her şeyi unut ayrılığımızı bile sade beni düşün...

Nâzım cevap veriyor

Ağaçlar duruyor, eski sıralar ölmüş. "Park Boris" "Hürriyet Parkı" olmuş Sade seni düşündüm kestanenin altında, Sade seni, yani Memedi Sade seninle Memedi, yani memleketimi...

1957'de Nâzım Hikmet Sofya'da Münevver'den bir mektup almış ve şiir diline şöyle aktarmıştı (Zekeriya Sertel'in Nâzım Hikmet'in Son Yılları adlı kitabından)

Sofya'da doğdu. Andaç soyadı ona Mustafa Kemal'in armağanıydı. İlk eşi Nurullah Berk'ti. Halasının oğlu Nâzım Hikmet'e olan aşkı nedeniyle yıllarca polis takibi altında yaşadı. 1961'de Türkiye'den kaçtıktan sonra Varşova Üniversitesi'nde okutman, Fransa'da çevirmen olarak sürdürdü yaşamını. Münevver Andaç, başarılı çevirileri nedeniyle çok sayıda ödül almıştı.

Külleri Boğaz'a serpildi

1917'de Sofya'da doğdu. Babası Sofya'da diplomat olan Mustafa Celaleddin Bey, annesi Gabrielle Hanım'dır. Mustafa Celaleddin, bu sırada Sofya'da ateşemiliter olarak Mustafa Kemal'in ve sefir Fethi Okyar'ın arkadaşıydı. Soyadı kanunu çıktığında Mustafa Kemal, genç yaşta ölen arkadaşı Mustafa Celaleddin'in anısına kızlarına Andaç "hatıra" soyadını verdi.

Liseyi dayılarının yanında Marsilya'da okudu. Annesinin vasiyeti üzerine İstanbul'a geldi. Büyük dayısı Ali Fuat Cebesoy himayesinde İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne yazıldı ve buradan mezun oldu.

1944 yılında Nurullah Berk'le evlendi. Bu evliliğinden Renan (Genim) doğdu.

1949'da Bursa Cezaevi'nde yatan halasının oğlu Nâzım'a aşık oldu. 1950'de Piraye Hanım'dan boşanan Nâzım'la hapis sonrası beraber oldu. 1951'de oğlu Mehmet Nâzım dünyaya geldi. Nâzım, hapisanede iken başlayan aşkları belki de hiçbir sevginin tanık olmadığı kadar çok engelle yüz yüze kaldı. Nâzım kaçtıktan sonra Mende-

res Hükümeti'nce kendisine pasaport verilmedi ve kapısına polis dikildi, yaklaşık on sene işsiz kaldı.

Nâzım Hikmet'in Türkiye'den ayrılışından sonra 1955 yılına kadar ancak başkaları aracılığıyla birbirlerinden haber alabildiler. Mektuplaşmaları bile yasaktı. Menderes'in izniyle kaldırılan mektup yasağı kilometrelerce uzakta yaşamak zorunda kalan Münevver ve Nâzım için olağanüstü bir sevinç nedeni olmuştu. Nâzım Hikmet Münevver Andaç'ın ilk mektubuna ancak altı yıl sonra kavuşabilmişti. İki tarafın birbirine yazdığı mektuplar 800'ü bulmuştu. Nâzım Hikmet'in Moskova yakınındaki evini ziyaret edenler Münevver ve oğlu Mehmet'in bütün duvarları süsleyen resimleriyle karşılaşıyorlardı.

Münevver Andaç 27 Mayıs'tan sonra da pasaport alamayınca 1961'de iki çocuğuyla Lehistan'a kaçmak zorunda kaldı. Bu kez de Nâzım Hikmet Vera ile evlenmişti. Münevver Hanım'ın ise bu evlilikten haberi yoktu. Varşova'da buluştukları zaman Nâzım Hikmet'ten öğrendi bu gerçeği. To-

pu topu birkaç gün birlikte olabildiler. Ancak bir kez daha görüşebildiler. Münevver Andaç Varşova'da üniversitede Türkoloji Bölümü'nde okutman olarak çalıştı.

1968'de Paris'e geçti. Bir yandan Gallimard için kitap tercüme yapıyor bir yandan da Fransız Hükümeti Mahkemesi'nde resmi mütercim olarak uzun seneler hizmet verdi. Emekli olana kadar resim-halı galerisinde çalışarak geçimini sağladı.

Münevver Andaç Nâzım Hikmet'in Moskova'da yapılan cenaze törenine oğlu Mehmet'le katıldı ve sevdiği adam gömülmeden önce son kez ona veda etti. Nâzım Hikmet vasiyetinde her şeyini Münevver Andaç, oğlu Mehmet ve Türkiye Komünist Partisi'ne bırakmıştı.

Münevver Andaç, Nâzım Hikmet'in birçok eseriyle birlikte Yaşar Kemal ve Orhan Pamuk'un eserlerini Fransızca'ya çevirdi. Bu çevirileri ile çeşitli ödüller aldı.

1997'de yakalandığı akciğer kanserine 16 Mayıs 1998'de Ménérbes'deki evinde yenik düştü. Cenaze töreni 20 Mayıs günü Provence'da yapıldı. ◀

Mehmet çocukluk yıllarında...

Münevver Andaç (solda) Abidin Dino'un Paris'teki bir sergisinin açılış gününde Fransız yazar Malraux'nun eşi ve oğlu ile.

ANDAÇ'I ANLATTILAR...

← Gallimard Yayınevi Dünya Edebiyatı bölümü editörü Yannick Guillou, Münevver Andaç'ı anlatıyor: "Münevver Hanım'ı 1974 yılında, bana Yaşar Kemal'in İnce Memet 2 çevirisini getirdiğinde tanıdım. Yayınevinde hiçbirimiz Türkçe bilmiyorduk, ama yaptığı çeviriden olağanüstü yeteneği ve titiz çalışması derhal anlaşılıyordu. Yaşar Kemal'in o büyüklüğü, destansı havasını çok iyi yakalamasını ve Orhan Pamuk'un dinamik, parlak, sıkı üslubuna hakkını vermenin ötesinde, Fransız dilinin zenginliğini en iyi biçimde kullanarak, eserlerin güzelliğini ve büyüklüğünü ortaya çıkardı. Bir kelimenin tam karşılığını bulup çıkarmasının yanı sıra, ses uyumuna, müzikalitesine de önem veriyordu. Orhan Pamuk ve Yaşar Kemal gibi iki büyük Türk yazarı, Münevver Hanım gibi bir çevirmene sahip oldukları için çok şanslı, tabii biz de. Yaşar Kemal, az bulunur, Allah vergisi bir yeteneğe sahip bir yazar. Münevver Hanım, 1987 yılında, İnce Memet'in Dönüşü'yle, çeviri dalında önemli bir ödül olan Halperine Kaminsky'yi aldı. Bu ödül hakkıydı. Bordeaux kitap festivali ödülünü de kazandı ama ne yazık ki alamadan vefat etti. Ayrıca yine yaşasaydı, Chevalier des arts et des lettres nişanını alacaktı. Profesyonel ilişkimize zamanla sıcak bir dostluk ilişkisi de eklendi. Münevver ile zaman yayınevine uğrayacağını bildirirse, jurada derhal bir bayram havası esmeye başlıyorduk. Hepimiz hoş bir akşamüstü geçireceğimiz için seviniyorduk. Gelir, herkese merhaba der, şuradaki koltuğa otururdu ve edebiyattan, son okuduğumuz kitaplardan, her şeyden konuşurduk. Bu arada ardi ardına yaktığı sert Fransız sigaraları elinden düşmezdi. Kendisine birçok sırrımı açmışımdır, birbirimize uykusuzluğumuzdan dert yanar, çeşitli ilaçlar tavsiye ederdik. Genizden gelen çok güzel bir sesi, ayrıca çok güzel bir yüzü vardı. Ağızdan çıkan her sözcüğü zeki, hoş, keskin, nükteli bir biçimde telaffuz ederdi. Sohbetinin asla, kuru, sıkıcı olduğunu görmedim. Kütüphanedeki yeni kitapları gördüğünde "şunu da alıyorum, bunu da" diyerek, hepsini toplar götürürdü. Sanırım buraya geldiğinde kendini evinde hissedirdi, bu da beni çok mutlu ediyordu. Oğlu Mehmet'in geniş bir arkadaş çevresi vardı ve genç bir ruha sahip olan Münevver Hanım onlardan çok hoşlanıyordu. Mënerbes'deki evlerinde geceleri saatlerce bu gençlerle sohbet etmeye bayılıyordu. Cenazesinde Mehmet bana "annem sonuna kadar hür ve bağımsız bir kadın olarak yaşadı" demişti. Buna içtenlikle katılıyorum. Münevver Hanım çok sevdiğim ve hayranlık duyduğum bir kişiydi, onu özleyeceğim.

← Paris'teki Elele Derneği'nin kurucusu ve yöneticisi Gaye Petek'in gözüyle Münevver Andaç: "Çok genç ruhlu, gençleri seven bir insandı. Kültürü çok genişti; Yunan medeniyetinden Fransız edebiyatına, dünya politikasına kadar her konuda fikir sahibiydi. Oyun çok severdi. Özellikle Fransızca'da "ambasadör" denilen, bir konuyu veya kişiyi pandomim yaparak karşı gruba anlatma oyunu favorisiydi. Örneğin Eflatun'un bir kitabındaki bir durumu öylesine anlatırdı ki mimiklerle, şaşakalırdınız. Ritüelleri vardı; sabah orta şekerli Türk kahvesi, yanında çikolatası ve sigarası... Her çarşamba sektirmeden "Canard Enchainé" adlı kara mizah gazetesini okurdu. Mina Urgan ve Güzin Dino'yla birlikte, klasik Türk kadını modelini ilk kıranlardandı. Nâzım Hikmet'in sevgilisi ve oğlunun annesi olmaktan öte, yazar olabilecek nitelikte bir insandı. Ölümünden sonra belirli bir yerinin olmasını istemeyişi de kişiliğinin bir göstergesiydi. Küllerinin bir kısmı Fransa'nın güneyine, diğer kısmı Boğaz'a serpildi." ◀

Fotograf: İLHAN ARAKON

